

Tretviks bog lanceres som mikrohistorie, og med hensyn til den valgte genealogiske metode, hvor hun på mikroniveau kan følge de enkelte slægters og personers gøren og laden, er dette da også en velvalgt betegnelse. Med begrebet mikrohistorie kommer man imidlertid også til at tænke på kulturhistorie, således som den udøves inden for f.eks. den tyske historiske antropologi og den italienske *Microstoria*. En sådan type undersøgelse er der dog ikke tale om. Den er på mange måder højst traditionel og meget empirisk i sin tilgang, omend den er langt mere sociologisk funderet og begrebsorienteret end vi er forvænt med i dansk landbohistorie. Snarere end det teoretiske udgangspunkt, som jeg ikke mener følges op helt konsekvent, er problemet dog, at bogen ikke rummer meget nyt. Den mikrohistoriske tilgang er ny, men dens resultater ikke. At de norske bønder havde konflikter indbyrdes om adgangen til naturens ressourcer, at de var modstandere af nye skattepålæg og langt mere villige til at betale gamle pålæg, og at der inden for lokalsamfundet eksisterede en social elite af bønder, der kontrollerede de lokale institutioner, kan vel næppe siges at være ny viden eller komme som en overraskelse. Det er med andre ord ikke nok at demonstrere en ny og interessant metodisk tilgang. Man må også vise, at den nye tilgang kan opvise forskningsresultater, som ikke kan nås med en anden og mere traditionel tilgang.

Peter Henningsen

LINDA OJA: *Varken Gud eller natur. Synen på magi i 1600- og 1700-talets Sverige*. Stockholm, 1999. 382 s. Skr. 303.

Linda Oja har skrevet en disputats om magiske forestillinger i Sverige, der i lighed med en tendens, der også kan findes i England, trækker udviklingslinierne ind i det 18. århundrede. Denne tendens til ikke at se klare skel, men bløde overgange ses indenfor andre forskningsområder end heksetrosforskningen. Den kronologiske forskydning er også blevet ledsaget af en forskydning af de interesseområder, der i 1970'erne lå bag gennembruddet for studierne af heksetro og trolddomsproceser, til fordel for nye. De social- og metalitetshistoriske tilgangsvinkler, har vejet pladsen for en kombination af lærdoms- og kulturhistorie. Interessant er det dog at notere, at Linda Oja alligevel søger at sætte studiet af magi i en større social- og mentalitetshistorisk ramme og finder det nødvendigt at gøre så.

Når det påkalder interesse at studere overgangsfasen fra en manifest heksetro til mere omfattende magiforestillinger, skyldes det, at verden for de lærde kredse, der i Ojas verdensbillede var sammenfaldende med de øvre sociale lag, ikke længere var den samme, som den havde været 100 år tidligere.

Oja præciserer s. 12 de forhold, hun vil studere i afhandlingen. Det drejer sig om benævnelser og definitioner, kontraster, sandhedsopfattelser, vurderinger og forholdsregler. Det første punkt handler især om, hvorvidt forskellige befolkningsgrupper havde samme opfattelse af de begreber, der blev anvendt. Det andet punkt behandler de forhold, der blev anset for at være modpoler til magi; især i det 18. århundrede blev modsætningen mellem magi og natur fremhævet. I 1770'erne kunne en herredsfoged skrive, at overtro skyldtes manglende viden om »naturens virken«, og det er deraf, at bogens titel kommer. Det tredje punkt tager spørgsmålet op om virkelighedsforandring eller udtrykt på en anden måde: tro eller tvivl på forskellige former for magi. Her skal det påpeges, at Oja for Sveriges vedkommende på tilsvarende vis som Richard Godbeer for New

Englands kan påvise, at magi blev opfattet som en særlig kraft, der egentlig var neutral, og som først fik positiv eller negativ retning i den konkrete situation, hvor magien blev anvendt. Det fjerde punkt beskæftiger sig med opfattelser af godt-ondt, tilladt-ikke tilladt set ud fra perspektivet om, hvorvidt handlingen hørte til den guddommelige eller den djævelske sfære. Det er karakteristisk for forholdene over hele Europa, at befolkningen opfattede den magi, der ikke gjorde skade som hverken ond eller ulovlig, mens myndighederne havde den direkte modsatte opfattelse og opfattede denne form for magi som af djævelsk oprindelse. Oja vil dog ikke betegne myndighedernes forholdsregler som en udrydningskampagne, da antallet af retssager mod denne type af magi var fåtalligt. Det femte punkt har, som Oja også påpeger, en mere perifer tilknytning til opfattelser, idet hun tager fat på de forholdsregler, der blev brugt overfor magiske handlinger.

Som det fremgår, er det i afhandlingen knapt så meget indholdet i de magiske handlinger, der bliver studeret, som holdninger til disse. Det er et væsentlig resultat i afhandlingen, at Oja kan påvise, hvorledes det 17. århundredes opfattelse af magi som enten godt eller ondt i det 18. århundrede afløses af en tilsvarende skelnen mellem sandt eller falsk. I denne kronologiske ramme findes også et andet af afhandlingens væsentlige resultater, at tiden var mere betydningsfuld for forskellige opfattelser end vurderinger mellem f.eks. teologer eller andre lærde grupper. Der er således en klar kronologi i udviklingen.

I den forbindelse burde spørgsmålet, om hvor stor del af befolkningen, der blev berørt af dette, nok påkalde sig større bevågenhed, end det er blevet tildelt. Er sagen ikke, at langt den overvejende del af befolkningen levede videre uberørt af disse ændringer? Men det viser naturligvis et og andet om magtfordelingen i samfundet, at trolddomsprocesserne blev standset.

I det store og hele foreligger der en spændende afhandling, der passer fint ind i de herskende forskningsretninger, men som ville have vundet ved at være blevet skrevet mere stramt. Hvis der ikke fem gange skulle have været redegjort for forskellige grupperingers opfattelser, ville helhedsindtrykket have stået mere markant.

Jens Chr. V. Johansen

PATRIK HALL: Den svenskaste historien. Nationalism i Sverige under sex sekler. 329 s. Ill. Carlsson Bokförlag, Stockholm, 2000. SKR 329.

Interessen for de tidlige nationale identiteter i de nordiske lande begyndte i Danmark i 1980'erne. I Norge kom i 1990'erne det store forskningsprojekt: Udviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet, der som sin nedre grænse – til beklagelse for nogle danske historikere – valgte 1814. Og nu er de svenske historikere også med i feltet. I september 2000 forsvarede Jonas Nordin på universitetet i Stockholm sin doktorsavhandling »Ett fattigt men fritt folk. Nationell och politisk självbild i Sverige från sen stormaktstid til slutet av frihetstiden«: en uhyre grundig, men samtid yderst perspektivrig analyse af tiden fra 1660 til 1772.

Patrik Hall, der er doktor i statsvidenskab og universitetslektor ved Malmö Högskola, har skrevet en anden bog. Sigtet – der udmærket realiseres – har været at skrive en populær fremstilling af udviklingen af en svensk nationalisme, der rækker fra slutningen af 1400-tallet til i dag. Baseret på de to indbyrdes forbundne gennemgående spørgsmål: Hvornår konstrueredes de svenske nationa-